

الگوواره توسعه گردشگری ماجراجویانه در استان ایلام

کارن فتاحی^۱، سیاوش فاضلی پور^۲، طیبه اکبری^۳

DOI:10.22034/jtd.2024.431326.2870

چکیده

پژوهش پیش‌رو با روش داده‌بنیاد و با هدف ارائه الگویی برای توسعه گردشگری ماجراجویانه صورت گرفته است. روش پژوهش کیفی بوده که از راه مصاحبه هدفمند شکل گرفته است. جامعه آماری پژوهش شامل استادان دانشگاهی، مدیران سازمان‌های ورزشی مرتبط، کارشناسان اداره میراث فرهنگی و راهنمایان تورهای گردشگری است. پس از بررسی و کدگذاری و تحلیل داده‌ها، روایی و پایایی با توجه به آزمون مربوط به آن‌ها تأیید شده است. یافته‌های به‌دست آمده از تحلیل داده‌ها در پنج گروه دسته‌بندی می‌شوند: شرایط عالی شامل شناسایی زمینه‌ها، نیازهای فردی، اجتماعی و فرهنگی، اشتغال مبتنی بر کارآفرینی؛ عوامل مداخله‌گر شامل سطح امکانات و تجهیزات، شرایط اقتصادی، مدیریت کیفیت، وضعیت اداری و مدیریتی، وضعیت جغرافیایی، فرهنگ منطقه؛ شرایط زمینه‌ای شامل مدیریت راهبردی، برنامه‌ریزی راهبردی، زیرساخت‌های شهری، فرهنگی و اطلاعاتی، پشتوانه علمی و دانشگاهی؛ راهبردها شامل کیفیت و نوآوری، مدیریت ایمنی، آموزش و فرهنگ‌سازی، اطلاع‌رسانی، بازاریابی؛ پیامدها شامل اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی. نتایج این پژوهش سبب نگرش عمیق‌تری به گردشگری ماجراجویانه در استان ایلام و عوامل مؤثر بر آن خواهد شد. این نگرش راهبردها و توصیه‌های مناسبی به منظور حفاظت از شرایط محیط‌زیستی، اقتصادی و اجتماعی استان ارائه نموده که دارای نوآوری است.

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۹/۲۷

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۳/۰۷

واژه‌های کلیدی:

توسعه گردشگری، گردشگری ماجراجویانه، الگوواره توسعه، استان ایلام

مقدمه

خروج است. آنچه می‌تواند روند خروج سرمایه را معکوس سازد فعالیت‌های مربوط به گردشگری است (Moharramzadeh & Imanzadeh, 2019). در کنار رشد اقتصادی، گردشگری به فرایند اصلی اجتماعی تبدیل شده است (Page, 2019). گردشگری دور از زندگی روزمره در نظر گرفته نمی‌شود، بلکه بخشی ذاتی از تجربه روزانه و زندگی اجتماعی است (Cohen, 2019; Hannam, 2019). در دهه‌های گذشته، گردشگری از فعالیت عده‌ای که محیط آشنای خود را ترک می‌کنند به عاملی تعیین‌کننده در زندگی روزمره بسیاری از مردم تبدیل شده است (Martens, 2022) و به همین دلیل نیز حوزه مطالعاتی مهمی در بین پژوهشگران شده است.

صنعت گردشگری امروزه یکی از ارکان اصلی اقتصاد جهانی است. جریان گردشگران بین‌المللی همچنان در سرتاسر جهان افزایش می‌یابد و به ۱/۵ میلیارد نفر در سال ۲۰۱۹ رسیده است (UNWTO, 2020). علل رشد این صنعت بسیار متنوع است اما یکی از مهم‌ترین آن رونق اقتصادی است (WTTC, 2019). بر این اساس یکی از راهبردهایی که در غالب کشورهای جهان مورد توجه قرار گرفته توسعه گردشگری در نواحی محرومی است که ظرفیت‌های لازم برای صنعت گردشگری را دارد. یکی از ویژگی‌های نواحی محروم جریان‌های سرمایه‌گریزی در آن‌ها است؛ به طوری که سرمایه‌های این مناطق به سمت شهرها و مناطق برخوردار در حال

۱. گروه معماری، واحد ایلام، دانشگاه آزاد اسلامی، ایلام، ایران (نویسنده مسئول).

۲. دانشجوی کارشناسی ارشد، مهندسی معماری، واحد علوم تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، ایلام، ایران.

۳. دانشجوی دکتری، گروه شهرسازی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

امروزه، گردشگری ماجراجویانه سریع‌ترین بخش گردشگری در حال رشد در جهان است و شامل فعالیت‌هایی مانند قایق‌رانی در آب‌های خروشان، صخره‌نوردی، کوه‌نوردی، بالن‌سواری، غواصی و دوچرخه‌سواری کوهستان است. این فعالیت‌ها اغلب در فضای آزاد انجام می‌شود که برای شرکت‌کنندگان خطر و هیجان به همراه دارند (Saffari et al., 2020). علاقه به ماجراجویی پدیده اجتماعی جدیدی نیست و از گذشته با اکتشاف مکان‌های جدید و ناشناخته در ارتباط بوده است. به باور وبر، ماجراجویی برای خطر کردن بسیار مهیج است و فرد مهارت و توانایی خود را در موقعیتی پرخطر می‌آزماید. امروزه، سفرهای مخاطره‌آمیز به مقصدهای پرخطر مانند کویر، غار، کوه و مناطق بکر زمین انجام می‌شود. پژوهشگران این حوزه سفر را زمانی ماجراجویانه تلقی می‌کنند که سه جزء تعامل با طبیعت، تعامل با فرهنگ و فعالیت بدنی را با خود داشته باشد (Abdoli et al., 2022). در دو دهه گذشته، ورزش‌های ماجراجویانه و پرشدت محبوبیت زیاد و توسعه چشمگیری یافته‌اند و امروزه ورزشکاران نخبه ماجراجو و ورزشکاران ماجراجوی تفریحی این ورزش‌ها را انجام می‌دهند (Saffari et al., 2020).

دانشگاه جرج واشنگتن و انجمن بازرگانی مسافرتی ماجراجویانه از سال ۲۰۰۸ ظرفیت کشورها در زمینه ماجراجویی را بررسی و رده‌بندی کردند. سیاست‌گذاری‌های دولتی، ایمنی، منابع طبیعی، سلامت، منابع ماجراجویی، کارآفرینی، بشردوستانه، زیرساخت‌ها، منابع فرهنگی و تصویر برند ماجراجویی شاخص‌های آن را تشکیل می‌دهد (Abdoli et al., 2022). با وجود ظرفیت‌های طبیعی مانند کویر، رشته‌کوه‌ها، خلیج‌ها، سواحل، رودخانه‌ها و قله‌های برفی در کشورهای مسلمان که تنوعی از گردشگری را برای گردشگران فراهم آورده است، پژوهشگران تأثیر دین در گردشگری را برجسته کرده‌اند (Martens, 2022). اما، با توجه به محدودیت‌های فرهنگی، مذهبی و ارزشی حاکم در برخی از کشورهای مسلمان به‌ویژه در ایران، به نظر می‌رسد موضوع گردشگری ماجراجویانه شرایط مطلوب و مناسب‌تری برای توسعه دارد. تنوع زمین‌شناسی، توپوگرافی و اقلیمی و تمدن غنی ایران سبب شده است انواع جاذبه‌ها و گونه‌های گردشگری مانند گردشگری ماجراجویانه در این کشور وجود داشته باشد. جاذبه‌های طبیعی مربوط به دامنه‌نوردی، طبیعت‌گردی، کویرنوردی، غارنوردی و

جاذبه‌های مربوط به شکار و صید بیشترین اهمیت را در توسعه گردشگری ماجراجویانه در ایران دارند اما، با وجود قرار گرفتن ایران در فهرست بهترین مقاصد گردشگری ماجراجویانه، هنوز رشد چشمگیری در این حوزه صورت نگرفته است (Kiani et al., 2022).

استان ایلام یکی از ظرفیت‌های گردشگری در ایران است که با دارا بودن مناطق ممتاز گردشگری و جاذبه‌هایی همچون آبشارها، تنگه‌ها، غارها، دریاچه‌ها، کوه‌های مرتفع می‌تواند در زمینه جذب گردشگر ماجراجو فعالیت داشته باشد و در اقتصاد منطقه تأثیر چشمگیری بگذارد؛ اما هنوز ظرفیت‌های این نوع گردشگری در استان چندان شناخته نشده‌اند. در استان ایلام فعالیت‌های اندکی که ویژگی گردشگری ماجراجویانه دارند به‌طور پراکنده و در سطح ملی در جریان است، اما چون مطابق با برنامه‌ریزی گردشگری نیست، نه تنها سودی برای جامعه میزبان ندارد، موجب تخریب محیط طبیعی و به خطر انداختن جان گردشگران نیز می‌شود. با کاوشی جامع درباره نگرش‌ها و رویکرد داده‌بنیاد به گردشگری ماجراجویانه در این پژوهش، می‌توان نظر ذی‌نفعان بخش واقعی را درباره عوامل مؤثر بر توسعه آن، راهبردهای پیشنهادی و تعیین پیامدها به دست آورد. همچنین، گنجاندن نظر ذی‌نفعان در تصمیم‌گیری درباره حفاظت از ظرفیت‌های گردشگری ماجراجویانه ضرورت دارد اما در این خصوص هیچ پژوهشی در استان ایلام صورت نگرفته است. داده‌های تحلیل‌شده و توصیه‌های ارائه‌شده در این پژوهش به ایجاد فشار برای پارادایم‌های جدید کمک خواهد کرد، که برای بحث‌های آینده درباره حفاظت از سایت‌ها مفید خواهد بود و ممکن است تحلیل عمیق‌تری از رابطه بین طبیعت و مشاغل و گردشگرانی که از مناطق پرخطر برای اهداف تفریحی استفاده می‌کنند ارائه دهد. با توجه به آنچه بیان شد، هدف اصلی این پژوهش ارائه الگوواره‌ای از توسعه گردشگری ماجراجویانه در استان ایلام به کمک روش داده‌بنیاد است. در این الگوواره عوامل علی، زمینه‌ای، مداخله‌گر، راهبردها و پیامدهای توسعه گردشگری ماجراجویانه برای استان ایلام مشخص شده است.

مبانی نظری و پیشینه پژوهش

با توجه به دیدگاه هینچ و هیگام (2005) زمینه در حال رشدی در صنعت گردشگری ورزشی وجود

ورزش‌های هوایی مانند بالن‌سواری، اسکای دایوینگ، پرواز با هواپیمای سبک، پاراگلایدینگ، پاراسیلینگ و فعالیت‌های زمینی مثل اسکی سرعت در شیب تند، هلی‌اسکی، صخره‌نوردی، پیاده‌روی طولانی و سقوط از ارتفاع می‌شود (Zendehboodi et al., 2022). به کسانی که با انگیزه لذت بردن همراه با خطر کردن محل زندگی خود را ترک می‌کنند و در مسیری که برایشان جدید و ناشناخته است قدم می‌گذارند ماجراجو گویند (Ziai & Mirzaee, 2009).

در دیدگاهی دیگر، گردشگری ماجراجویانه فعالیتی است که در زمان‌های کوتاه و در مکان‌های غیرمعمول و بکر یا در روستاهای ناشناخته صورت می‌گیرد. افرادی که به این نوع فعالیت می‌پردازند انتظار خطرهای گوناگون و متفاوتی را دارند (Bentley, 2007). خطر کردن و کسب دانش و بینش دو گونه گردشگری است که به نظر وال باید در دو مقوله جداگانه در نظر گرفته شوند (Weber, 2001). در پژوهش وانگ^۳ و همکاران (2019)، کاهش خطر و ایمنی گردشگری ماجراجویانه با استفاده از رویکرد خطرپذیری صورت گرفته است، که توصیه‌هایی برای توسعه و جذب بازدیدکنندگان ارائه داده‌اند.

از آنجاکه گردشگری محصولی خلاقانه و نوآور است، تأکید بر جذب افراد خلاق و شناسایی آن‌ها هنگام استخدام در مشاغل مربوط به گردشگری حیاتی است. در گردشگری ماجراجویانه، باینکه همه نوآوری‌ها با موفقیت همراه نمی‌شود، اما همیشه برای افزایش آثار هیجان و جذب بازدیدکنندگان به نوآوری نیاز است (Hansen et al., 2019). از این‌رو، پژوهش‌هایی به شناخت انگیزه‌ها و محرک‌های افراد به منظور جلب گردشگر ماجراجو به روشی خلاقانه برآمده‌اند؛ چنان‌که در پژوهش نیدو^۴ و همکاران (2015) انگیزه بچه‌های بومی برای گردشگری ماجراجویانه سرگرمی و لذت عنوان شده است. یکی دیگر از پژوهش‌ها تحت عنوان گردشگری ماجراجویانه خانوادگی است و هدف آن کشف محرک‌هایی بوده که اعضای خانواده را مشتاق به شرکت در فعالیت‌های ماجراجویانه کند (Pom-fret, 2021). دوستی ایرانی و همکاران (2020) به مقایسه اکوتوریسم با طبیعت‌گردی، گردشگری پایدار، ماجراجویانه و سبزی پرداختند. از نظر ایشان، اشخاص فعال در زمینه گردشگری ماجراجویانه باید تفاوت‌ها را در گردشگری در نظر داشته باشند و فعالیت‌های بازاریابی

دارد که گردشگری ماجراجویانه نامیده می‌شود. از نظر مایکتون^۱ (2018) به سفری که دو مورد از سه فعالیت بدنی، محیط طبیعی و تعامل با فرهنگ را دارا باشد گردشگری ماجراجویانه نوعی از گردشگری است که برای گردشگران تجربی جذاب است و آن‌ها را درگیر می‌کند. این نوع از گردشگری سفری دگرگون‌کننده و نه صرفاً لذت‌گرا به تصویر کشیده می‌شود (Williams et al., 2017). بنابراین، در ادبیات، اغلب سفرهای ماجراجویانه را با سفرهایی که با انگیزه لذت انجام می‌شود متفاوت می‌دانند؛ چنان‌که هدف مسافران ماجراجو را معمولاً درگیر شدن با فرهنگ میزبان و مکانی که از آن بازدید می‌کنند بیان می‌دارند (Sand & Gross, 2019). گردشگری ماجراجویانه، بسیار شبیه گردشگری معمولی، داخلی یا بین‌المللی است و باید شامل یک شب اقامت باشد، اما برای آنکه فعالیت گردشگری به شمار آید نباید بیش از یک سال طول بکشد (UNWTO, 2014). در حالی که گردشگری ماجراجویانه ممکن است انگیزه‌ای برای سفری تعطیلاتی یا یک‌روزه باشد و توجه به آن در صنعت گردشگری مهم است (Weh-rheim, 2022).

بیشتر مردم در گردشگری ماجراجویانه به دنبال تجربه لحظه‌های هیجان‌انگیز و حس حضور در طبیعت هستند (Giddy, 2018). هرچه جاذبه‌ها متنوع‌تر باشد، گردشگران بیشتری جذب می‌شود (Hender-son, 2011)؛ چنان‌که تارلاو^۲ (2017) معتقد است که جاذبه‌های گردشگری ماجراجویانه و ظرفیت‌های خاص آن در مقایسه با دیگر جاذبه‌ها می‌تواند گردشگر بیشتری از همه جای دنیا جذب کند تا مسیریهای ناشناخته را کشف کنند.

اگرچه گردشگری ماجراجویانه بسیار متنوع است، اما معمولاً به دو دسته گردشگری ماجراجویانه نرم و سخت دسته‌بندی می‌شود. هر دو نوع دارای ویژگی‌های ماجراجویی هستند، از جمله نتایج نامشخص، خطر، تحریک، هیجان، فرار و احساسات متضاد (Wehrheim, 2022). در بخش نرم نیاز به تجربه و مهارت خاصی نیست ولی در بخش سخت باید به میزان مشخصی از توانایی‌ها در رویارویی با موانع و خطرهای غیرمنتظره دست یافت (Ghaffouri, 2018). این نوع از گردشگری شامل ورزش‌های آبی مانند غواصی، موج‌سواری، اسکی روی آب، کایاک‌سواری، جت‌اسکی، و

۳. Wang
4. Naidoo

1. Mykletun
2. Tarlow

را با توجه به آن انجام دهند. در پژوهش اصول فلاح (2018) نیز، عوامل جذب گردشگر ماجراجو تبلیغات و ارائه خدمات، جذب سرمایه‌گذاری، ایجاد بسترهای لازم، هماهنگی سیاست‌گذاران و در نتیجه برنامه‌ریزی درست بر شمرده شده است. ترمبلی^۱ (2001) عوامل تسهیل‌کننده گردشگری ماجراجویانه را احترام، کنترل و نظارت کارشناسان، افزایش تبلیغات رسانه‌ای و استفاده از فناوری مناسب در مجموعه گردشگری ماجراجویانه معرفی می‌کند.

پژوهش‌هایی در زمینه مدیریت و برنامه‌ریزی گردشگری ماجراجویانه انجام شده است که به برخی از آن‌ها اشاره می‌شود. کاراداکیس^۲ و همکاران (2015) پژوهشی با «هدف ارزیابی نقاط قوت و ضعف و فرصت‌ها و تهدیدهای یک شهر جهت برنامه‌ریزی‌های راهبردی گردشگری ورزشی» انجام دادند. آنان ادعا می‌کنند که از این تجزیه و تحلیل می‌توان برای برنامه‌ریزی‌های آتی بهره برد. علاوه بر این، برنامه‌ریزان با استفاده از این نتایج می‌توانند تعیین نمایند که هر یک از نقاط ضعف یا قوت چه فرصت‌ها یا تهدیدهایی را پدید می‌آورد. آلوز^۳ و همکاران (2017) بیان می‌کنند که سود به‌دست‌آمده در هر هکتار از امکانات گردشگری ساحلی در منطقه جنوب غربی اسپانیا در یک فصل بیشتر از متوسط هزینه‌هایی است که در طول سال در پروژه‌های ساحلی می‌شود. هانسن^۴ و همکاران (2019) به مطالعه نوآوری گردشگری ماجراجویی پرداختند. در پژوهش آنان، مزایا و معایب نوآوری در گردشگری ماجراجویی، به‌ویژه صنعت ماجراجویی هوایی ایالات متحده مستند شده است و ابهامات مدیریتی را نشان می‌دهد. در حالی که نوآوری‌ها پیامدهای مثبتی برای صنعت داشته‌اند، به چالش‌های بیشتری از نظر تغییرات در رقابت‌ها منجر شده‌اند. همچنین، صنعت گردشگری ماجراجویانه به دنبال متعادل کردن چرخه‌های نوآوری خود است و ایمنی مشتری در کنار نگرانی برای تجربیات هیجان‌انگیز عاملی است که فعالیت‌های نوآورانه را تحریک می‌کند. یکی از موضوعات مهم در گردشگری ماجراجویانه ایمنی است که وانگ و همکاران (2019) به آن اشاره نموده‌اند و به بررسی کاهش خطر در

گردشگری ماجراجویانه پرداخته‌اند. ورهیم (2021) پژوهشی با عنوان «نگرش و رویکرد به گردشگری ماجراجویانه ساحلی پایدار» انجام داد. بررسی‌های اولیه فقدان مقررات‌گذاری زیست‌محیطی از سوی نهادهای دولتی و مشارکت نکردن صاحبان مشاغل و گردشگران در سراسر صنعت گردشگری ماجراجویی در ایرلند و همچنین ناآگاهی از تأثیرات فرسایش سواحل را نشان داد. مارتنز (2022) به بررسی درک انتظارات، تصورات و خاطرات گردشگران آلمانی ماجراجویی نرم در عمان پرداخته است. مورفولاکی^۵ و همکاران (2023) در پژوهشی با عنوان «گردشگری ورزشی نیروی محرکه برای پایداری مقاصد» به این نتیجه دست یافتند که تخمین زده می‌شود گردشگری ورزشی به ساخت هویت منحصر به فرد مرتبط با اهداف پایداری کمک کند.

عبدی‌نیان (2017)، در پژوهشی با عنوان «تحلیل وضعیت گردشگری ورزشی با تأکید بر فعالیت ماجراجویانه استان اصفهان با استفاده از مدل سوار^۶»، نقاط قوت و فرصت‌هایی که استان می‌تواند از آن استفاده کند را معرفی می‌کند و آینده مطلوبی برای توسعه ارائه می‌دهد. محرم‌زاده و ایمان‌زاده (2019) به بررسی راهکارهای توسعه گردشگری ورزشی ماجراجویانه در استان اردبیل پرداختند. در پژوهش آنان، داده‌ها به صورت نظام‌مند و با استفاده از روش تحلیل تماتیک تجزیه و تحلیل شد. درون‌مایه‌های اصلی یا طبقات اصلی به هفت طبقه دسته‌بندی شد: عوامل سیاسی و قانونی، اطلاع‌رسانی و تبلیغاتی، محیطی و زیرساختی، اقتصادی، مدیریتی، امنیتی و ایمنی، فرهنگی و اجتماعی. کریمی و همکاران (2020) در پژوهشی به طراحی الگوی توسعه گردشگری ماجراجویانه ورزشی بر اساس نظریه داده‌بنیاد پرداختند. از نظر ایشان باید سیاست‌های مدیریتی برای توسعه و پیشبرد گردشگری ماجراجویانه ورزشی مشخص و اجرا شود. کیانی و همکاران (2022) به معرفی و ارزیابی سایت‌های مستعد گردشگری ماجراجویانه در استان کرمانشاه پرداختند. نتایج پژوهش آنان نشان داد که سایت‌های گردشگری دیواره بیستون، دیواره آشپان پیران و غار پرآو بیشترین اهمیت را در گردشگری ماجراجویانه استان کرمانشاه دارند. همچنین، اولویت‌بندی سایت‌ها

1. Tremblay
2. Karadakis
3. Alves
4. Hansen

5. Morfoulaki

6. SOAR

چراکه تعاریف متعددی از گردشگری ماجراجویی وجود دارد که در بسیاری از آن‌ها این نوع گردشگری را معادل گردشگری ورزشی می‌دانند. برخی نیز ویژگی‌های آن را با گردشگری‌های روستایی و فرهنگی و طبیعت‌گردی مشترک می‌دانند. اما تفاوت در این است که سایر گردشگری‌ها بر مشاهده طبیعت تمرکز دارند ولی نوع ماجراجویانه بر اقدامات و مهارت‌های مشخص در طبیعت متمرکز است. به‌طور کلی، تعریفی که در این پژوهش استفاده شده تعریف عبدلی (2022) است، که فعالیت ماجراجویانه را یکی از انواع گردشگری‌های مدرن و مبتنی بر منابع طبیعی و موقعیت جغرافیایی مطلوب مقصد می‌داند که اغلب در مناطق بکر و دور از هیاهوی شهری انجام می‌گیرد. به‌خاطر علاقه‌مندان خاص آن، گردشگری علائق خاص نیز قلمداد می‌شود و شامل ترکیبی از ماجراجویی و هیجان در فضایی طبیعی همراه با طیف وسیعی از مخاطرات، از پرخطر تا کم‌خطر، است.

از طرفی، از بررسی پیشینه‌ها چنین استنباط می‌شود که گردشگری ماجراجویی دارای بازاری پویا و رو به رشد است. با وجود این بازار رو به رشد، پژوهشگران عوامل مؤثر بر توسعه گردشگری ماجراجویی را کاملاً بررسی نکرده‌اند. دیدگاه‌ها و نظریات گروه‌های ذی‌نفع در زمینه این نوع گردشگری سبب تنوع عوامل شناسایی‌شده در پژوهش‌ها شده است. برای مثال، برخی از پژوهش‌ها به نقاط ضعف، قوت، فرصت و تهدیدهای گردشگری ماجراجویانه پرداخته‌اند و برخی درباره انتظارات، تصورات، تجربیات و سلامت گردشگران ماجراجو کنکاش کرده‌اند. بیشتر پژوهش‌های داخلی به بررسی گردشگری ورزشی که بر فعالیت‌های ماجراجویی تأکید داشته پرداخته و برای توسعه آن الگو و چشم‌انداز ارائه نموده‌اند یا مهم‌ترین سایت‌های گردشگری ماجراجویی را معرفی کرده‌اند. این نوع گردشگری در استان ایلام توجه شده است. این عوامل با توجه به نظر ذی‌نفعان گردشگری ماجراجویانه که تخصص لازم در این موضوع را داشتند شناسایی شده است. شناخت عوامل مؤثر بر توسعه گردشگری ماجراجویانه به‌طور خاص با چنین رویکردی (طبق تعریف مشخص‌شده

نشان می‌دهد که دیواره‌نوردی و سنگ‌نوردی محبوب‌ترین گونه‌های گردشگری ماجراجویانه است. عبدلی و همکاران (2022) در پژوهشی به ارائه الگوی ساختاری - تفسیری گردشگری پایدار ماجراجویانه در کویر مرنجاب پرداختند. نتایج پژوهش آنان بیانگر این است که رضایت گردشگر و وفاداری جامعه بومی زمانی به دست می‌آید که نخست سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی روشن و جامعی وجود داشته باشد و، پس از آن، بخش خصوصی با سرمایه‌گذاری در محیط بتواند شرایط را برای دیگر عوامل مؤثر به‌ویژه مدیریت منابع زیستی و اجتماعی فراهم کند. زنده‌بودی و همکاران (2022)، در پژوهشی با عنوان «مدل کیفی توسعه گردشگری ورزش‌های ماجراجویانه در استان خوزستان»، به این نتیجه دست یافتند که توسعه گردشگری ماجراجویانه استان خوزستان مستلزم توجه به عوامل مختلف در سه سطح زمینه‌ای (سازوکارهای محیطی)، سازمانی (سازوکارهای مدیریتی) و سازوکارهای رفتاری است. عبدلی (2022) در پژوهشی به بررسی چشم‌انداز گردشگری ماجراجویانه در ایران با رویکرد آینده‌پژوهی پرداخته است. در پژوهش آنان، با رویکرد آینده‌پژوهی، سناریوهای محتمل بر مبنای یافته‌ها پردازش شد. استعاره‌های چشمه، برکه، کویر و باتلاق برای ترسیم چشم‌انداز سناریوها و به‌منظور توصیف و پیش‌بینی آینده گردشگری ماجراجویانه در سال ۱۴۱۰ ارائه شد. نتایج حاصل از چهار سناریوی قوی، سازگار و محتمل حاکی از آن است که ناپایداری توسعه گردشگری ماجراجویانه در ایران با روایت باتلاق آشکار می‌شود. ارمغان و همکاران (2023) به طراحی الگوی عوامل مؤثر بر توسعه گردشگری ورزش‌های ماجراجویانه و حوادث ناشی از آن در سلامت ورزشکاران پرداختند. یافته‌های این پژوهش نشان داد که طبیعت‌گردی بالاترین اولویت را برای توسعه جاذبه ورزش‌های ماجراجویانه دارد. در بین شرکت‌کنندگان در این پژوهش، افرادی که مدرک تحصیلی دکتری داشتند و هیئت علمی بودند طبیعت‌گردی را به‌علت آسیب کمتری که برای سلامتی دارد ترجیح می‌دهند. نتایج پژوهش آنان نشان داد که بین فرایند گردشگری ورزش‌های ماجراجویانه و گردشگری سلامت ارتباطی قوی وجود دارد.

بررسی مبانی نظری نشان داد که پژوهشگران به تعریف جامعی از گردشگری ماجراجویی نیاز دارند؛

برای گردشگری ماجراجویانه) می‌تواند به توجه بیشتر به پارادایم‌های جدید کمک کند تا هم سایت‌های دارای ظرفیت حفظ شوند، هم ارتباط بین گردشگران و ذی‌نفعان و طبیعت مشخص شود و هم سهم مهمی در دانش‌افزایی و تولید بخش جدیدی از دانش داشته باشد.

روش پژوهش

با توجه به هدف پژوهش، که ارائه الگویی برای فعالیت در زمینه گردشگری ماجراجویانه و توسعه آن است، از روش کیفی استراوس و کوربین استفاده شده است. اطلاعات با بررسی پژوهش‌های موجود و مصاحبه با افراد که فعالیت یا اطلاعاتی درباره گردشگری ماجراجویانه داشته‌اند جمع‌آوری شده است. پرسش‌های پرسش‌نامه باز به شرح ذیل است:

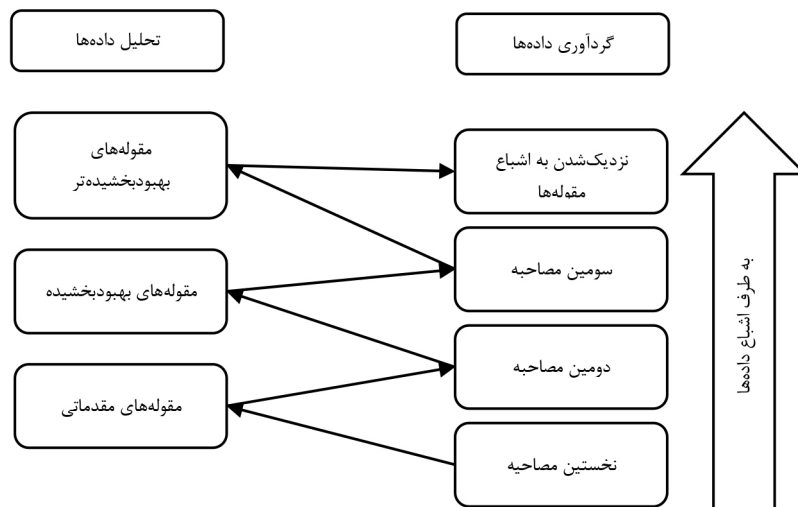
۱. عوامل علی مؤثر بر توسعه گردشگری ماجراجویانه در استان ایلام کدام است؟
۲. عوامل زمینه‌ای مؤثر بر توسعه گردشگری ماجراجویانه در استان ایلام کدام است؟
۳. عوامل مداخله‌گر مؤثر بر توسعه گردشگری

ماجراجویانه در استان ایلام کدام است؟
۴. راهبردهای مؤثر برای توسعه گردشگری ماجراجویانه در استان ایلام کدام است؟
۵. پیامدهای توسعه گردشگری ماجراجویانه در استان ایلام چیست؟

در این پژوهش، در مجموع با سیزده نفر از خبرگان ورزشی و ذی‌نفعان گردشگری در استان که درباره گردشگری ماجراجویانه اطلاعات کافی داشتند مصاحبه شد، که شامل چهار استاد دانشگاه، سه کارمند اداره تربیت بدنی ورزش و جوانان، دو کارشناس میراث فرهنگی و صنایع دستی و گردشگری، و چهار فرد فعال در زمینه گردشگری ماجراجویانه بود. نمونه‌گیری به این صورت بود که پژوهشگر ابتدا با کسانی که در زمینه گردشگری ماجراجویانه اطلاعات داشتند و کسانی که در این زمینه فعالیت داشتند مصاحبه کرد و در ادامه آن‌ها خبرگان بعدی را معرفی کردند تا نمونه‌گیری ادامه یابد. از مصاحبه نهم به بعد یافته‌ها تکرار شد و از مصاحبه یازدهم به اشباع نظری رسید؛ اما برای اطمینان یافتن از داده‌ها مصاحبه تا نفر سیزدهم ادامه یافت. اشباع نظری در شکل ۱ نمایش داده شده است.

جدول ۱: مشخصات و ویژگی‌های مصاحبه‌شوندگان

ردیف	عنوان	تحصیلات	شغل
۱	استاد دانشگاه	دکتری جامعه‌شناسی	استاد دانشگاه آزاد کرمانشاه
۲		کارشناس ارشد تربیت بدنی	استاد دانشگاه پیام نور
۳		دکتری مدیریت	استاد دانشگاه آزاد واحد اسلامی
۴		کارشناس ارشد مدیریت بازرگانی	کارمند اداره صمت، استاد دانشگاه و فعال در حوزه گردشگری ماجراجویانه
۵	کارمند اداره تربیت بدنی	کارشناس ارشد تربیت بدنی	رئیس اداره تربیت بدنی
۶		کارشناس ارشد تربیت بدنی	کارشناس اداره تربیت بدنی
۷		کارشناس تربیت بدنی	کارشناس اداره تربیت بدنی
۸	کارشناس میراث فرهنگی	کارشناس ارشد گردشگری	رئیس اداره میراث فرهنگی و گردشگری و صنایع دستی
۹		کارشناس ارشد گردشگری	کارشناس اداره میراث فرهنگی و صنایع دستی
۱۰	فعال در حوزه گردشگری ماجراجویانه	کارشناس ارشد علوم تربیتی	بازنشسته فرهنگیان و رئیس هیئت کوه‌نوردی
۱۱		کارشناس ارشد تربیت بدنی	کارمند هلال‌احمر و رئیس هیئت کاراته
۱۲		کارشناس	راهنمای تور و فعال در حوزه گردشگری ماجراجویانه
۱۳		کارشناس	راهنمای تور و فعال در حوزه گردشگری ماجراجویانه

شکل ۱: گردآوری و تحلیل داده‌ها به صورت زیگزاگ (بازرگان، ۱۳۸۹)

استادان راهنما در پژوهش گذاشته شد که هر یک جداگانه در فاصله زمانی مشخص کدگذاری کردند و در اختیار پژوهشگر گذاشتند. پس از بررسی مشخص شد که تعداد کدهای غیرمشترک یک‌هشتم کدهای مشترک بوده و مناسب است. از طریق رابطه زیر ضریب کاپا محاسبه شد:

$$k = \frac{\Pr(a) - \Pr(e)}{1 - \Pr(e)}$$

به منظور بررسی روایی، مصاحبه‌های صورت گرفته و تمامی مراحل کدگذاری‌ها با استفاده از نسخه ۲۰۱۸ برنامه مکس کیودی‌ای در اختیار استادان راهنما گذاشته شد و پس از مطالعه و بررسی، کدهای جدید و اصلاحاتی برای تغییرات نهایی به پژوهشگر داده شد. برای پایایی نیز، تمامی مراحل انجام پژوهش اعم از داده‌های خام، مصاحبه‌های ضبط‌شده، مطالعات پیرامون آن و کدگذاری‌ها در اختیار استادان قرار گرفت که به تأیید آنان رسید. همچنین، برای آزمودن پایایی، از بین مقاله‌های سه مصاحبه انتخاب شد و در اختیار

جدول ۲: پایایی بازآزمون

پایایی	تعداد توافق	تعداد کل کدها	شماره مصاحبه
۰/۵۷	۹	۲۱	۴
۰/۶	۹	۲۳	۷
۰/۵۸	۱۰	۲۴	۱۲
۰/۶	۲۸	۶۸	مجموع

مداخله‌گر، شرایط زمینه‌ای، راهبردها، عوامل محتوایی، پیامدهای گردشگری ماجراجویانه در زمینه‌های اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی نام‌گذاری و جداگانه بررسی شد.

یافته‌های پژوهش

شرایط علمی گردشگری ماجراجویانه به روش داده‌بنیاد چهار مؤلفه مشخص شد که با عنوان شناسایی زمینه‌ها، نیازهای فردی، اجتماعی و فرهنگی، اشتغال مبتنی بر کارآفرینی کدگذاری شده است (جدول ۴). نمونه کدگذاری نرم‌افزار در جدول ۳ گزارش شده است.

یافته‌ها با استفاده از نظریه داده‌بنیاد به شیوه کدگذاری باز و محوری و به وسیله نسخه ۲۰۱۸ برنامه مکس کیودی‌ای دسته‌بندی شد و الگوی گردشگری مبتنی بر ماجراجویی ارائه شد. برای این منظور، مصاحبه‌ها به صورت فایل نوشتاری درمی‌آید و هر مصاحبه یک کد دریافت می‌کند. در ادامه، کدگذاری به صورت سطر به سطر انجام می‌شود که شامل سه مرحله کدگذاری باز، کدگذاری محوری و کدگذاری انتخابی است که با استفاده از تجزیه و تحلیل یافته‌ها صورت می‌گیرد. کدها با عنوان شرایط علمی، شرایط

جدول ۳: نمونه‌ای از خروجی ترسیمی نرم‌افزار مکس کیودی ای ۲۰۱۸

Color	Document name	Beginning	End	Weight score	Segment	Code	Coverage %
●	p3	۲۰	۲۰	۰	کمپ عشایر هم معرفی می‌شود	شرایط علی / اشتغال مبتنی بر کار	۶۰/۰
●	p4	۵	۵	۰	پیامدهای مستقیم در اقتصاد	شرایط علی / اشتغال مبتنی بر کار	۱۲/۲
●	p4	۵	۵	۰	امنیت برای گردشگر خیلی مهم است	شرایط علی / اشتغال مبتنی بر کار	۴۵/۲
●	p4	۳	۳	۰	مسیر قایق سواری که برای رسیدن به سد	شرایط علی / اشتغال مبتنی بر کار	۸۶/۲
●	p4	۶	۶	۰	برای شناساندن دره شهر که به جایگاه خودش برسد میراث در بحث تبلیغات کمک زیادی می‌تواند بکند؛ همین‌طور فرمانداری، شهرداری با زیباسازی شهر می‌تواند در جذب گردشگر کمک زیادی بکند	شرایط علی / اشتغال مبتنی بر کار	۵۵/۱۳

جدول ۴: شرایط علی در ارائه الگوی توسعه گردشگری ماجراجویانه

شناسایی زمینه‌ها	شرایط علی
شناسایی ظرفیت‌های موجود گردشگری ماجراجویانه	شرایط علی
بررسی ظرفیت‌ها توسط تیم‌های حرفه‌ای فنی	
فضاهای متفاوت جغرافیایی	
شرایط آب‌وهوایی مناسب	
جاذبه‌های طبیعی متنوع	
دوری از زندگی شهری	
نیاز به تفریح و هیجان	
ارتباط با طبیعت اطراف	
مدیریت انرژی و هیجان	
ارتباط با افراد گوناگون	
ارتباط با طبیعت	
یکی شدن با طبیعت	
ارتباط با افراد هم‌دیدگاه و هم‌فکر	
افزایش شادی و نشاط اجتماعی	
جابه‌جایی و انتقال فرهنگ‌ها	
معرفی آثار و آیین‌ها، هم برای مردم میزبان و هم برای مهمان	
انتقال آیین و رسوم	
کاهش آسیب‌های اجتماعی	

تسهیل توسعه و جذب سرمایه‌گذاری	اشتغال مبتنی بر کارآفرینی	شرایط علمی
منبع درآمدی جدید برای منطقه		
رونق اقتصادی تولیدات صنایع دستی		
گسترش مبادلات		
ایجاد اشتغال		

در این بخش به ارائه عوامل مداخله‌گر در گردشگری ماجراجویانه می‌پردازیم. این عوامل به شش دسته سطح امکانات و تجهیزات، شرایط اقتصادی، مدیریت و کیفیت، وضعیت جغرافیایی و فرهنگ منطقه دسته‌بندی در جدول ۵ ارائه شده است.

جدول ۵: عوامل مداخله‌گر در ارائه الگوی توسعه گردشگری ماجراجویانه

خدمات رفاهی برای گردشگران	سطح امکانات و تجهیزات	عوامل مداخله‌گر
فراهم کردن تجهیزات مخصوص		
استاندارد اماکن گردشگری		
امکانات و زیربنای صنعت گردشگری استاندارد		
حمایت‌های استانی و دولتی	شرایط اقتصادی	
وضعیت معیشت و اقتصادی		
نرخ یکسان در بوم‌گردی‌ها		
فرهنگ‌سازی در بخش بازار و خرید		
اعطای مجوز به افراد متخصص		
مشکلات موجود در سرمایه‌گذاری و تخصیص هزینه‌ها	مدیریت کیفیت	
نادیده گرفته شدن ظرفیت‌های منطقه و استان در جذب گردشگر از سوی مسئولان		
فراهم نکردن تجهیزات زیربنایی و مخصوص گردشگری ماجراجویانه		
آینده‌نگر نبودن مسئولان در زمینه گردشگری ماجراجویانه	وضعیت اداری و مدیریتی	
ناهماهنگی ارگان‌های دولتی		
حمایت نکردن از بخش خصوصی		
نبود برنامه‌ریزی دقیق		
مسائل امنیتی		
بودجه گردشگری در استان		
بن‌بست بودن شهرستان‌ها و استان	وضعیت جغرافیایی	
دور بودن از امکانات رفاهی		
پذیرش فرهنگی منطقه	فرهنگ منطقه	
هزینه‌های زیاد در بخش فرهنگ‌سازی		

شرایط زمینه‌ای توسعه گردشگری ماجراجویانه دربردارنده پنج عامل مدیریت راهبردی، برنامه‌ریزی‌های راهبردی، زیرساخت‌های شهری، فرهنگ و اطلاعات، پشتیبانی علمی و دانشگاهی است که هر یک عوامل متعددی را در بر می‌گیرد (جدول ۶).

جدول ۶: شرایط زمینه‌ای در ارائه الگوی توسعه گردشگری ماجراجویانه

تسهیل در دریافت مجوزهای لازم برای بخش خصوصی	مدیریت راهبردی	شرایط زمینه‌ای
تسهیل در سرمایه‌گذاری بخش خصوصی		
کارشناسی فنی برای شناسایی و ارائه راهبرد		
نگاه ویژه راهبردی مدیران و مسئولان به توسعه گردشگری ماجراجویانه		
سرمایه‌گذاری استانی و تعهداتی که دولت درباره این ظرفیت دارد		
برنامه‌ریزی‌های دقیق بلندمدت برای توسعه گردشگری ماجراجویانه		
نگاه مثبت مسئولان به گردشگری ماجراجویانه	برنامه‌ریزی راهبردی	
تفکر راهبردی در مسئولان		
تأسیس باشگاه‌های تخصصی در رشته‌های ورزشی ماجراجویانه		
راه‌های ارتباطی	زیرساخت‌های شهری	
فراهم کردن بسترهای درمانی و حمایتی گردشگران		
امکانات رفاهی و مسیرهای دسترسی راحت		
زیباسازی شهر		
فراهم‌سازی امکانات زیربنای صنعت گردشگری ماجراجویانه		
آموزش پلیس در این زمینه		
آموزش رانندگان تاکسی‌ها، هتل‌ها، بازارها، رستوران‌ها و بوم‌گردی‌ها		
شیوه برخورد مردم محلی با گردشگران و راهنمایان تور		
آموزش نیروی محلی حرفه‌ای همگام با فرهنگ منطقه	فرهنگی و اطلاعاتی	
برنامه‌های ارتباطی در بستر فضای مجازی		
فرهنگ‌سازی در زمینه بازارها و خرید		
راه‌اندازی انجمن‌های ورزشی ماجراجویانه		
پژوهش گردشگری ماجراجویانه در دانشگاه‌ها		پشتوانه علمی و دانشگاهی
توجه دانشگاه‌ها به گردشگری ماجراجویانه		
توسعه آموزش‌های علمی		

پس از شناسایی عوامل زمینه‌ای، راهبردهای توسعه در گردشگری ماجراجویانه به شرح جدول ۷ شناسایی شده که شامل پنج راهبرد کیفیت و نوآوری، مدیریت ایمنی، آموزش و فرهنگ‌سازی، اطلاع‌رسانی و بازاریابی است.

جدول ۷: راهبردهای توسعه گردشگری ماجراجویانه

اردو زدن در دل طبیعت و کوهها و کنار رودخانهها	کیفیت و نوآوری	راهبردها
دعوت از راهنمایان تور توانمند		
طراحی مسیر ماجراجویانه		
برگزاری تور گردشگری برای شکار		
استفاده از قابلیت‌های گردشگری		
راه‌اندازی نمایشگاه صنایع دستی		
گردشگری عشایر و کمپ عشایر		
استفاده از موسیقی‌های سنتی در تورها		
برگزاری نمایشگاه‌های ورزشی و هیجانی		
همایش‌های اجتماعی		
فراهم آوردن امکانات حرفه‌ای	مدیریت ایمنی	
ایجاد مؤسسات و دفاتر گردشگری		
برنامه‌های فرهنگی ورزشی		
فراهم آوردن زیرساخت‌های مناسب گردشگری ماجراجویانه		
بهبود وضعیت ایمنی و امنیت مقاصد گردشگری		
افزایش سطح بهداشت شهرستان		
فراهم آوردن استانداردهای لازم برای گردشگری ماجراجویانه	آموزش و فرهنگ‌سازی	
افزایش سطح بخش ایمنی منطقه و بخش انتظامی		
آموزش نیروی کار حرفه‌ای		
فرهنگ‌سازی زمینه گردشگری ماجراجویانه		
ایجاد بانک اطلاعاتی از منابع طبیعی منطقه مطابق با گردشگری ماجراجویانه	اطلاع‌رسانی	
آموزش و فرهنگ‌سازی مردم محلی		
دعوت از راهنمایان تور توانمند		
برگزاری نمایشگاه‌های سنتی و ورزشی		
دعوت از راهنمایان تور معروف و حرفه‌ای		
اشتراک‌گذاری شبکه اجتماعی و فضای مجازی		
معرفی توسط راهنمایان محلی		
برنامه‌های فرهنگی ورزشی و معرفی استان از طریق برپایی نمایشگاه‌ها		
همایش‌های اجتماعی		
افزایش سطح تبلیغات و انتشار آن از طریق کتاب‌ها، مقاله‌ها، کانال‌ها، عکس‌ها جاذبه‌های		
اردو زدن در دل طبیعت و اجرای برنامه‌های تبلیغاتی	بازاریابی	
برگزاری تور قایق‌سواری در رودخانه		
ارتقای وضعیت بهداشتی و خدماتی در هتل‌ها و بوم‌گردی‌ها		
نمایش فیلم‌های تبلیغاتی		

استان ایلام، با توجه به شرایط جغرافیایی و اقلیمی آن و با داشتن غارها، قله‌ها، دره‌ها، کوه‌های صعب‌العبور، مناطق سرد و گرم، مکان‌های طبیعی بکر و چهار فصل بودن می‌تواند پذیرای گردشگر در این زمینه‌ها باشد. قایق‌سواری در آب‌های خروشان، پاراگلایدر، صخره‌نوردی، غارنوردی، پیاده‌روی در کوهستان، شکار، ماهیگیری، سقوط از ارتفاع و غواصی از نمونه فعالیت‌های ماجراجویانه استان است که در دسته عوامل محتوایی قرار می‌گیرند و در جدول ۸ نمایش داده شده‌اند.

جدول ۸: عوامل محتوایی پدیده محوری گردشگری ماجراجویانه

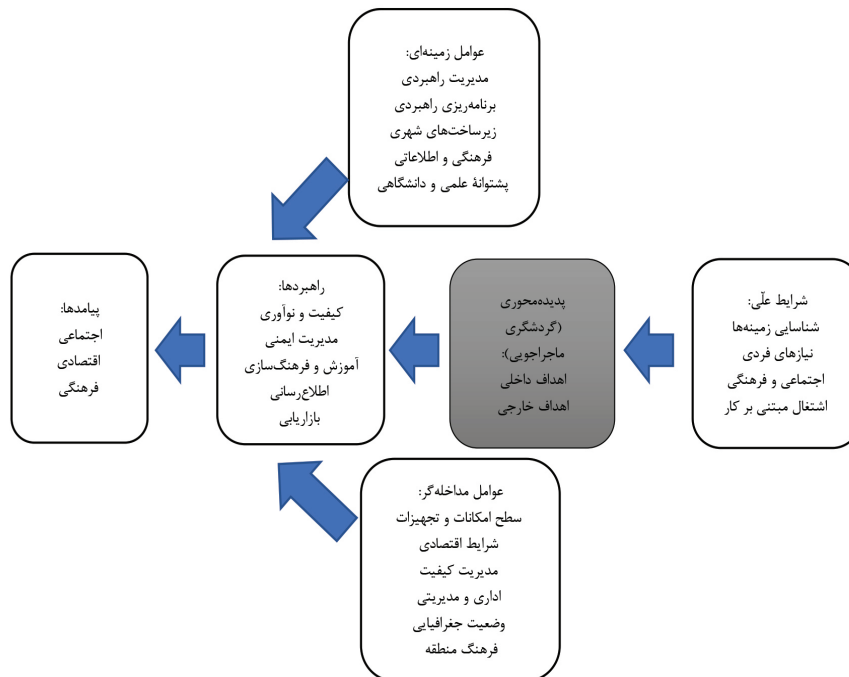
اشتغال‌زایی	اهداف داخلی	عوامل محتوایی
حمایت از جوامع محلی		
حمایت از منابع طبیعی		
افزایش سرمایه‌گذاری داخلی		
جذب گردشگر خارجی	اهداف خارجی	
افزایش سرمایه‌گذاری خارجی		
ارتقای فرهنگ منطقه		
اشتغال‌زایی		

در نهایت، پیامدهای توسعه گردشگری ماجراجویانه و اجتماعی است، در جدول ۹ بررسی شده است. در استان ایلام، که شامل سه مؤلفه اقتصادی و فرهنگی

جدول ۹: پیامدها در ارائه الگوی توسعه گردشگری ماجراجویانه

خوشحالی و رضایت همراه با خاطرات خوش	اجتماعی	پیامدها
تأثیر ورود گردشگر در شناسایی کمبودها، بسترها و یادگیری اجتماعی		
بهبود سلامت اجتماعی مردم منطقه		
ارتقای کیفیت در بخش‌های شهرسازی و راه‌سازی		
از لحاظ روانی و تعاملات افراد		
معرفی استان	فرهنگی	
ارتقای وضعیت فرهنگی استان		
تأثیر فرهنگی مردم در گردشگران		
شناخت فرهنگ‌های گوناگون		
جابه‌جایی فرهنگی و انتقال فرهنگ‌ها		
معرفی آثار و آیین‌ها، هم برای مردم میزبان هم مهمان		
انتقال آیین و رسوم	اقتصادی	
بهبود وضعیت اقتصادی مردم منطقه		
ایجاد فرصت‌های شغلی جدید و منبع درآمدی ثابت		
بهبود وضعیت اقتصادی منطقه و استان		
افزایش چرخش مالی		
پول‌ساز بودن، منبع درآمد خوب		
فعالیت‌های اقتصادی گردشگری متنوع		
اهمیت معرفی استان در جذب سرمایه		

شکل ۱: الگوی توسعه گردشگری ماجراجویانه

بحث و نتیجه گیری

هدف از انجام این پژوهش بررسی جامع نگرش‌های ذی‌نفعان و رویکرد داده‌بنیاد به گردشگری ماجراجویی در استان ایلام بوده که به روش کیفی انجام گرفته است. با این رویکرد، نگرش عمیقی درباره توسعه گردشگری ماجراجویانه در استان به وجود آمده که برای برنامه‌ریزان و مسئولان استان شایان توجه است. همان‌طور که از مصاحبه با ذی‌نفعان آشکار شد، انگیزه پژوهشگران در این پژوهش شکاف دانش موجود در برنامه‌ریزی گردشگری ماجراجویانه بوده است.

از طریق مطالعه کیفی و مصاحبه‌های عمیق با ذی‌نفعان، عوامل علی، زمینه‌ای، مداخله‌گر، راهبردها و پیامدهای مرتبط با توسعه گردشگری ماجراجویانه در استان ایلام مشخص شد که در ادامه بیان می‌شود. همان‌طور که پیش‌تر گفته شد، بی‌تردید استان ایلام، با داشتن ظرفیت‌های بی‌شمار طبیعی و تاریخی و آب‌وهوای مناسب، گردشگران ماجراجوی بسیاری را به خود جلب می‌نماید. گردشگری ماجراجویانه در استان دارای اهداف داخلی و خارجی است که برای دستیابی به آن‌ها باید عوامل مؤثر را شناسایی کرد؛ همان‌طور که کیانی و همکاران (2022) به این مهم پرداختند.

نتایج مصاحبه‌ها نشان می‌دهد که عوامل علی مؤثر برای توسعه گردشگری ماجراجویانه در استان ایلام

شناسایی زمینه‌ها، نیازهای فردی، اجتماعی و فرهنگی و اشتغال مبتنی بر کار است. این نتیجه، به‌علت توجه به ویژگی‌های فردی گردشگر و خاطرات و تصورات وی از گردشگری ماجراجویانه، با پژوهش ماتنز (2022) همسو است. همچنین، با پژوهش کاراکادیس و همکاران (2015)، عبدی‌نیا (2017)، کریمی و همکاران (2020)، زنده‌بودی و همکاران (2022)، ارمغان و همکاران (2023) به لحاظ شناسایی عوامل مؤثر بر توسعه گردشگری ورزشی همسو است. همان‌طور که مشخص است، گردشگری ماجراجویانه در استان ایلام از نظر ذی‌نفعان دارای اهداف داخلی و خارجی است که برای رسیدن به این اهداف نیازمند شناخت عوامل مؤثر است. چنانچه نیازهای فردی، اجتماعی و فرهنگی گردشگران مراجعه‌کننده به استان شناسایی شود و متناسب با نیازهای آن‌ها امکانات و خدمات لازم ارائه شود، دستیابی به اهداف تسهیل خواهد شد. برای مثال، وقتی گردشگری از شهر یا کشور دیگر به استان سفر می‌کند، ابتدا باید درباره محل سکونت وی شناخت داشت و سایت‌هایی را به او معرفی کرد که با جاذبه‌های مبدأ متفاوت باشد تا برای او جذابیت داشته باشد و او را به هیجان آورد.

یکی دیگر از عواملی که از مصاحبه‌ها استخراج شده عوامل زمینه‌ای است که شامل مدیریت و

برنامه‌ریزی راهبردی، زیرساخت‌های شهری، فرهنگی و اطلاعاتی و پشتوانه علمی و دانشگاهی است. این نتیجه با پژوهش عبدلی و همکاران (2022) به لحاظ اهمیت سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی روشن و جامع به‌منظور جلب رضایت جامعه بومی و جلب سرمایه‌گذار و کارآفرین همسو است. همچنین، با پژوهش کاراکادیس و همکاران (2015)، عبدی‌نیان (2017)، کریمی و همکاران (2020)، زنده‌بودی و همکاران (2022)، ارمغان و همکاران (2023) به لحاظ شناسایی عوامل مؤثر بر توسعه گردشگری ورزشی همسو است.

استان ایلام یکی از مناطق محروم ایران است که با وجود ظرفیت‌ها و موهبت‌هایی که در زمینه گردشگری ماجراجویی دارد، فاقد زیرساخت‌های کافی برای رفع نیازهای گردشگران است. از طرفی، به‌علت نبود شناخت و مطالعات دقیق دانشگاهی در این زمینه، مدیریت و برنامه‌ریزی‌های صورت‌گرفته برای توسعه گردشگری کفایت لازم را نداشته است. از این‌رو، توجه به عوامل بسترساز در استان برای دستیابی به اهداف توسعه گردشگری ماجراجویانه لازم است.

سطح امکانات و تجهیزات، شرایط اقتصادی، مدیریت کیفیت، وضعیت اداری و مدیریتی، وضعیت جغرافیایی و فرهنگ منطقه از جمله عوامل مداخله‌گری هستند که تسهیلگر یا مانع دستیابی به اهداف توسعه‌اند. این نتیجه، به لحاظ شناسایی عوامل مؤثر بر توسعه گردشگری ورزشی، با پژوهش کاراکادیس و همکاران (2015)، عبدی‌نیان (2017)، کریمی و همکاران (2020)، زنده‌بودی و همکاران (2022) و ارمغان و همکاران (2023) همسو است.

علاقه‌ذی‌نفعان به ارتقای گردشگری ماجراجویانه به‌عنوان کلیدی برای باز کردن قفل توسعه مقاصد از طریق ابتکارات و کیفیت گردشگری ماجراجویانه موجود، مدیریت ایمنی، آموزش و فرهنگ‌سازی، اطلاع‌رسانی و بازاریابی نشان داده شده است. همچنین، نشان داده شده است که گردشگری ماجراجویانه پویایی بسیار خوبی برای منطقه بررسی شده به همراه دارد. این نتیجه با پژوهش هانسن و همکاران (2019) به لحاظ تأثیر نوآوری‌ها در توسعه گردشگری ماجراجویانه، و با پژوهش وانگ و همکاران (2019) به لحاظ تأثیر ایمنی در توسعه گردشگری ماجراجویانه همسو است. این نتیجه به لحاظ معرفی راهکارهای توسعه گردشگری ماجراجویانه ورزشی، با پژوهش محرم‌زاده و ایمان‌زاده (2019) نیز همسو است.

توسعه گردشگری ماجراجویانه تأثیر چشمگیری در شرایط اقتصادی و اجتماعی و فرهنگی منطقه دارد و به سرمایه‌گذاری بیشتر در این شکل از گردشگری کمک می‌کند. گردشگری ماجراجویانه راهکاری برای مشکل فصلی مقاصد گردشگری است. این نتیجه، به لحاظ بهره‌برداری از امکانات گردشگری ماجراجویانه برای سوددهی و توسعه اقتصادی، با پژوهش آلوز و همکاران (2017) همسو است.

اگر رویدادهای مناسب مرتبط با این نوع از گردشگری در هر فصل سازماندهی شوند، انگیزه‌ای برای گردشگری در تمام سال خواهند بود. با در نظر گرفتن تجربه‌های همه‌گیری، جنگ، مخاطرات محیطی و غیره، به نظر می‌رسد گردشگری ماجراجویانه در برابر موقعیت‌های تکان‌دهنده نیز مقاومت می‌کند و در عین حال جایگزینی مناسب برای مسافران از طریق شیوه‌ای فعال برای زندگی و سفر فراهم می‌آورد. برای مثال، دوچرخه‌سواری کوهستان نوعی گردشگری ماجراجویانه و ورزش بدنی آرامش‌بخش و سالم است که گردشگران را به طبیعت نزدیک می‌کند و می‌تواند فرصتی برای توسعه پایدار منطقه باشد. این نتیجه، به لحاظ توجه به نگرش و رویکرد گردشگری ماجراجویی و ورزشی پایدار، با پژوهش ورهیم (2021) و مورفولاکی و همکاران (2023) همسو است.

برگزاری اردوهای گردشگری ماجراجویانه با رویکرد پایداری و دوستدار محیط‌زیست، هم‌زمان با فرهنگ‌سازی و ارائه پیام‌های پایداری، به توسعه اقتصادی و اجتماعی کمک و از محیط‌زیست حفاظت می‌کند. برای این کار وجود جوانان و داوطلبان آموزش‌دیده لازم است تا از طریق رویدادهای ورزشی یا هیجانی در منطقه پیام‌های پایداری و دوستدار محیط‌زیستی را ترویج کنند.

به‌منظور توسعه پژوهش‌های آینده و ایجاد دیدگاه روشن‌تر از تمایل و فرصت‌های منطقه برای سرمایه‌گذاری در گردشگری ماجراجویانه به‌عنوان محرک پایداری مقاصد، باید جامعه آماری ذی‌نفعان دربردارنده سرمایه‌گذاران و کارآفرینان، تصمیم‌گیرندگان، ارائه‌دهندگان خدمات، گردشگران و افراد محلی باشد. همچنین، نظرسنجی از این افراد باید تکرار شود تا ایده‌ها، پیشنهادها و ملاحظات گروه‌های گوناگون جمع‌آوری شود. مقایسه نتایج دسته‌های مختلف ذی‌نفعان جنبه‌های بیشتری را آشکار می‌کند و به بهبود توصیه‌ها می‌افزاید.

منابع

- عبدلی، ناهید، نیازی، محسن و صادقی آرانی، زهرا (۱۴۰۱). مدل ساختاری - تفسیری گردشگری پایدار ماجراجویانه در کویر مرنجاب. گردشگری و توسعه. (۳)۱۱، ۸۳-۱۰۳. <https://doi.org/10.22034/jtd.2021.300615.2425>
- عبدی‌نیا، فهیمه (۱۳۹۷). تحلیل وضعیت گردشگری ورزشی با تأکید بر فعالیت ماجراجویانه استان اصفهان با استفاده از مدل SOAR. سومین همایش بین‌المللی گردشگری، جغرافیا و محیط‌زیست پاک، همدان. <https://civilica.com/doc/885762>
- کریمی، جواد، سلطانیان، لیلا و بجانی، ابوالفضل (۱۳۹۹). طراحی مدل توسعه گردشگری ماجراجویانه ورزشی براساس نظریه داده‌بنیاد. مطالعات مدیریت ورزشی. (۶۰)۱۲، ۶۱-۸۲. <https://doi.org/10.22089/smrj.2019.6327.2288>
- کیانی، پورانداخت، شرفی، سیامک و امیری، علی (۱۴۰۰). معرفی و ارزیابی سایت‌های مستعد گردشگری ماجراجویانه (مورد مطالعه: استان کرمانشاه). فصلنامه مطالعات جغرافیایی مناطق کوهستانی. ۲(۴)، ۱-۱۹. 20.1001.1.27172325.1400.2.4.5.7
- محرّم‌زاده، مهرداد و ایمان‌زاده، مسعود (۱۳۹۸). بررسی راهکارهای توسعه گردشگری ورزشی ماجراجویانه در استان اردبیل. مدیریت و توسعه ورزش، (۴)۸، ۲-۱۷. <https://doi.org/10.22124/jsmd.2019.3795>
- Abdoli, N. (2022). The Prospect of Adventure Tourism in Iran with Futures Studies Approach. *Tourism Management Studies*, 17(59), 153-193. <https://doi.org/10.22054/tms.2022.69253.2740> [In Persian]
- Abdi Niyyan, F. (2017). Analysis of the state of sports tourism with an emphasis on the adventure activity of Isfahan province using the SOAR model. the 2nd international conference on management and business, Tabriz. [In Persian]
- Abdoli, N., Niazi, M., & Sadeqi Arani, Z. (2022). Structural-interpretive model sustainable
- ارمغان، شهناز، پیمان‌زاد، حسین، محرم‌زاده، مهرداد و فهیم، حسین (۱۴۰۲). طراحی مدل عوامل مؤثر بر توسعه گردشگری ورزش‌های ماجراجویانه و حوادث ناشی از آن در سلامت ورزشکاران شمال‌غرب کشور. سلامت و بهداشت، ۱۴(۱)، ۷۹-۹۰. <https://doi.org/10.61186/j.health.14.1.79>
- اصول فالاح، فرشاد (۱۳۹۷). گردشگری ماجراجویانه: ظرفیت‌ها و حساسیت‌های عملیاتی. ماهنامه سفر، ۲۷(۶۹)، ۸۲-۸۵.
- بازرگان، عباس (۱۳۸۹). مقدمه‌ای بر روش‌های تحقیق کیفی و آمیخته. تهران: دیدار.
- دوستی ایرانی، مهناز، جباری، گلنوش و باصولی، مهدی (۱۳۹۹). مقایسه اکوتوریسم با طبیعت‌گردی، گردشگری پایدار، ماجراجویانه و سبز. دومین کنفرانس بین‌المللی نوآوری در مدیریت بازرگانی و اقتصاد، تهران. <https://civilica.com/doc/1121069>
- زنده‌بودی، مهدی، شتاب بوشهری، سیده ناهید و خطیبی، امین (۱۴۰۰). مدل کیفی توسعه گردشگری ورزش‌های ماجراجویانه در استان خوزستان. مطالعات راهبردی ورزش و جوانان. (۵۴)۲۰، ۱۹۳-۲۱۲. <https://doi.org/10.22034/ssys.2022.481>
- صفاری، مرجان، حیدری، کثوم و لطیفی‌فرد، مهدی (۱۳۹۹). تأثیر مشارکت پایدار در گردشگری ماجراجویانه بر توانمندسازی زنان. مطالعات مدیریت ورزشی، ۱۲(۵۹)، ۱۱۳-۱۳۴. <https://doi.org/10.22089/smrj.2018.4942.1956>
- ضیایی، محمود و میرزایی، روزبه (۱۳۸۸). چالش‌های مدیریتی و توسعه گردشگری در مناطق تحت حفاظت سواحل جنوبی دریای خزر (مطالعه موردی پناهگاه حیات وحش میانکاله). مطالعات جهانگردی، ۱۰(۱)، ۱-۳۴. <https://doi.org/20.10.34-1.10.1.9>
- عبدلی، ناهید (۱۴۰۱). چشم‌انداز گردشگری ماجراجویانه در ایران بازویکرد آینده‌پژوهی. مطالعات مدیریت گردشگری (مطالعات جهانگردی)، ۱۷(۵۹)، ۱۰۳-۱۹۳. <https://doi.org/10.22054/tms.2022.69253.2740>

- Geography. Socio-economic Series*, 42(42), 47-58. <https://doi.org/10.2478/bog-2018-0030>
- Hannam, K. (2019). The Mobilities Paradigm and Tourism Management. In: C. Cooper, S. Volo, W. C. Gartner & N. Scott (Eds.), *The Sage Handbook of Tourism Management* (vol. 5-11). London: SAGE.
- Hansen, M., Hjalager, A. M., & Fyall, A. (2019). Adventure tourism innovation: Benefitting or hampering operations?. *Journal of Outdoor Recreation and Tourism*, 28, 100253. <https://doi.org/10.1016/j.jort.2019.100253>
- Henderson, J. (2011). Tourism development and politics in the Philippines. *tourismos*, 6(2), 159-173. <https://doi.org/10.26215/tourismos.v6i2.224>
- Hinch, T., & Higham, J. (2005). Sport, Tourism and Authenticity. *European Sport Management Quarterly*, 5(3), 243-256. <https://doi.org/10.1080/16184740500190652>
- Karadakis, K., Kaplanidou, K., & Karlis, G. (2010). Event leveraging of mega sport events: a SWOT analysis approach. *International Journal of Event and Festival Management*, 1(3), 170-185. <https://doi.org/10.1108/17852951011077998>
- Karimi, J., Soltanian, L., & Bejani, A. (2020). Designing the Model of the Development of Adventure Sports Tourism: Grounded Theory. *Sport Management Studies*, 12(60), 61-82. <https://doi.org/10.22089/smrj.2019.6327.2288> [In Persian].
- Kiani, P., Sharafi, S., Amiri, A. (2022). Introduction and evaluation of potential adventure tourism sites (Case study: Kermanshah province). *Journal of Geographical Studies of Mountainous Areas*, 2(8), 1-19. 20.1001.1.27172325.1400.2.4.5.7 [In Persian]
- tourism of adventure in Maranjab desert. *Journal of Tourism and Development*, 11(3), 83-103. <https://doi.org/10.22034/jtd.2021.300615.2425> [In Persian]
- Alves, B., Ballester, R., Rigall-I-Torrent, R., Ferreira, Ó., & Benavente, J. (2017). How feasible is coastal management? A social benefit analysis of a coastal destination in SW Spain. *Tourism Management*, 60, 188-200. <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2016.12.004>
- Armaghan S, Peymanizad H, Moharamzadeh M, Fahim H. (2023). Designing a Model of Factors Affecting the Development of Adventure Sports Tourism and the Accidents Caused by it in the Health of Athletes in the West of the Country. *J.health*, 14(1), 79-90. <https://doi.org/10.61186/j.health.14.1.79> [In Persian]
- Bazargan, A. (2010). *An Introduction to Qualitative and Mixed Research Methods*. Tehran: Didar. [In Persian]
- Bentley, T. A., Page, S. J., & Macky, K. A. (2007). Adventure tourism and adventure sports injury: The New Zealand experience. *Applied ergonomics*, 38(6), 791-796. <https://doi.org/10.1016/j.apergo.2006.10.007>
- Cohen, S. A. & Cohen, E. (2019). New Directions in the Sociology of Tourism. *Current Issues in Tourism*, 22(2), 153-172. <https://doi.org/10.1080/13683500.2017.1347151>
- Dusti Irani, M.; Jabari, G.; Bassoli, M. (2020). Compare ecotourism with nature tourism, sustainable, adventure and green tourism. *the 2nd international conference on innovation in business management and economics*. [In Persian]
- Giddy, J. K. (2018). Adventure tourism motivations: A push and pull factor approach. *Bulletin of*

- Saffari, M., Heidari, K., & Latifi Fard, M. (2020). The Effect of Enduring Involvement in Adventure Tourism on Women's Empowerment. *Sport Management Studies*, 12(59), 113-134. <https://doi.org/10.22089/smrj.2018.4942.1956> [In Persian]
- Sand, M. & Gross, S. (2019). Tourism Research on Adventure Tourism - Current Themes and Developments. *Journal of Outdoor Recreation and Tourism*, 28, 100261. <https://doi.org/10.1016/j.jort.2019.100261>
- Tarlow, P. (2017). *Sports travel security*. Butterworth-Heinemann.
- Tremblay, P. (2001). Wildlife tourism consumption: consumptive or non-consumptive?. *The International Journal of Tourism Research*, 3(1), 81. [https://doi.org/10.1002/1522-1970\(200101/02\)3:1<81::AID-JTR289>3.0.CO;2-X](https://doi.org/10.1002/1522-1970(200101/02)3:1<81::AID-JTR289>3.0.CO;2-X)
- UNWTO (2020). World Tourism Barometer January 2020. Madrid: United Nations World Tourism Organisation.
- UNWTO (2014). Global Report on Adventure Tourism, Madrid: World Tourism Organization (UNWTO).
- Wang, J., Liu-Lastres, B., Ritchie, B. W., & Pan, D. Z. (2019). Risk reduction and adventure tourism safety: An extension of the risk perception attitude framework (RPAF). *Tourism Management*, 74, 247-257. <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2019.03.012>
- Weber, K. (2001). Outdoor adventure tourism: A review of research approaches. *Annals of tourism research*, 28(2), 360-377. [https://doi.org/10.1016/S0160-7383\(00\)00051-7](https://doi.org/10.1016/S0160-7383(00)00051-7)
- Wehrheim, H. (2022). *Attitudes And Approaches To Sustainable Coastal Adventure Tourism*. <http://research.thea.ie/handle/20.500.12065/4032>
- Martens, H. M. (2022). *A Gadamerian approach to tourist experience. understanding the expectations, perceptions and memories of German soft adventure tourists in Oman* (Doctoral dissertation, University of Brighton).
- Moharramzadeh, M., & Imanzadeh, M. (2019). Presentation of a qualitative model for developing strategies for adventurous sports tourism. *Sport Management and Development*, 8(4), 2-17. <https://doi.org/10.22124/jsmd.2019.3795> [In Persian]
- Morfoulaki, M., Myrovali, G., Kotoula, K. M., Karagiorgos, T., & Alexandris, K. (2023). Sport Tourism as Driving Force for Destinations' Sustainability. *Sustainability*, 15(3), 2445. <https://doi.org/10.3390/su15032445>
- Mykletun, R. J. (2018). Adventure tourism in the North-six illustrative cases. *Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism*, 18(4), 319-329. <https://doi.org/10.1080/15022250.2018.1524999>
- Naidoo, P., Ramseook-Munhurrin, P., Seebaluck, N. V., & Janvier, S. (2015). Investigating the motivation of baby boomers for adventure tourism. *Procedia- Social and Behavioral Sciences*, 175, 244-251. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2015.01.1197>
- Osul Fallah, F. (2018). Adventure Tourism: Operational Capacities and Sensitivities. *Travel Monthly*, 27(69), 82-85. <https://www.magiran.com/p1806263> [In Persian]
- Page, S. J. (2019). *Tourism Management*. New York: Routledge.
- Pomfret, G. (2021). Family adventure tourism: Towards hedonic and eudaimonic wellbeing. *Tourism Management Perspectives*, 39, 100852. <https://doi.org/10.1016/j.tmp.2021.100852>

- in Khuzestan Province. *Strategic Studies on Youth and Sports*, 20(54), 193-212 <https://doi.org/10.22034/ssys.2022.481> [In Persian]
- Ziai, M., & Mirzaee, R. (2009). Challenges of Management and Development of Tourism in Protected Areas of Southern Coast of Caspian Sea (A Case of Miankaleht Wildlife Refuge). *Tourism Management Studies*, 3(10), 1-34. <https://doi.org/20.1001.1.232.23294.1384.3.10.1.9> [In Persian]
- Williams, P., Soutar, G., Ashill, N. J. & Naumann, E. (2017). Value Drivers and Adventure Tourism. *Journal of Service Theory and Practice*, 27(1), 102-122. <https://doi.org/10.1108/JSTP-05-2015-0116>
- WTTC (2019). Travel & Tourism Economic Impact 2019. London: World Travel & Tourism Council.
- Zendehboodi, M., Shetab Bushehri, N., & Katibi, A. (2022). A Qualitative Model for Developing Adventure Sports Tourism

